

zorgcircuit waarbinnen elke forensische patiënt het zorg- en beveiligingsniveau kan krijgen waartoe hij geïndiceerd is.

De komst van het FPC Gent betekent een belangrijke sprong voorwaarts in het aanbieden van de noodzakelijke zorg voor geïnterneerde personen. De zorgketen voor deze doelgroep is weer een schakel rijker – een permanente opdracht blijft het realiseren van een vlotte doorstroom van de individuele patiënt doorheen deze keten.

REFERENTIES

- ANDREWS, D.A. & BONTA, J. (2006). *The Psychology of Criminal Conduct* (fourth edition). Newark: Anderson Publishing.
- FLUTTERT, F. (2012). Forensisch Protocol Vroegsignalering. *Nederlands Tijdschrift voor Evidence Based Practice*, 10(3), 10-12.
- JANZING, C. & KERSTENS, J. (2012). *Werken in een therapeutisch milieu*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- REKENHOF (2011). *Maatregelen tegen de overbevolking in de gevangenissen*, Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Verslag goedgekeurd in de algemene vergadering van het Rekenhof van 21 december 2011.
- WARD, T. & MARUNA, S. (2007). *Rehabilitation. Beyond the risk paradigm*. London: Routledge.
- WERKGROEP FORENSISCH PSYCHIATRISCH ZORGCIRCUIT (2005). *Syntheseverslag mei 2005*, Prof. P. COSYNS (voorzitter), 1-17.

PENOLOGIE EN VICTIMOLOGIE / PENOLOGY AND VICTIMOLOGY (2)

Publiek-private samenwerking in de context van de penitentiaire strafuitvoering. Evolutie of revolutie?

RUDY VAN DE VOORDE^a

- ^a Adviseur-generaal gevangenisdirecteur, momenteel gedetacheerd naar de centrale administratie als programmamanager van het Platform Publiek-Private samenwerking (Corresp.: rudy.vandevoorde@just.fgov.be).

1. INLEIDING

Sedert er sprake is van opeenvolgende Masterplannen die dienen te voorzien in het bouwen van zowel bijkomende gevangeniscapaciteit als in vervangende capaciteit voor verouderde gevangenisinfrastructuur, is ook in het domein van de penitentiaire strafuitvoering publiek-private samenwerking (PPS) een breed gekend begrip. De commotie die er aanvankelijk heerste na de gunning van de uitbating van het Forensisch Psychiatrisch Centrum te Gent aan een privaat consortium maakt duidelijk dat de neuzen wat betreft het betrekken van private partners in de uitvoering van vrijheidsbeperkende (-berovende) straffen en maatregelen echter niet allemaal in dezelfde richting staan.

Het debat over het al dan niet uitbesteden van taken die de overheidsdiensten in België klassiek op zich hebben genomen, lijkt echter nog maar goed begonnen en ook in andere sectoren (sectoren die met varianten van 'veiligheidszorg' bezig zijn zoals politie en defensie¹) worden pistes volop verkend.

¹ Federaal regeerakkoord van 9 oktober 2014, rubriek 6.4.2., p. 92 (wat betreft politie) en rubriek 9.3, p. 138 (wat betreft defensie).

Wat volgt is enerzijds een stand van zaken van het fenomeen PPS binnen het gevangeniswezen. Geen juridisch-administratieve beschouwing omtrent het fenomeen PPS zelf. Daarvoor verwijzen we naar de omvangrijke vakliteratuur dienaangaande. Wel een bekende status praesens over wat er tot op heden gerealiseerd is, de opportuniteiten en de valkuilen.

2. WAT VOORAFGING

Een eerste vraag is of dit fenomeen wel zo nieuw is als men zou denken. En het antwoord luidt overduidelijk: neen.

Sedert jaren zijn private partners betrokken bij het uitvoeren van sommige taken binnen de gevangenissen, niet zelden bij wat we kerntaken van de overheid noemen. Wij verwijzen in het bijzonder naar:

- De medische dienstverlening door het inzetten van verpleegkundigen via interimbureaus, de (gedeeltelijke) uitbesteding van het medicatiebeheer en de prestatieverbintenissen met artsen en specialisten;
- De tewerkstelling van gedetineerden door bedrijven die daartoe overeenkomsten afsluiten met de Regie der Gevangenisarbeid².

Verder zal blijken dat de lopende PPS-projecten een veel beperkter impact hebben op de kerntaken van de gevangenissen. Het betreft dan meer specifiek de projecten m.b.t. de bouw van de nieuwe gevangenissen waarbij enkel onderhouds- en facilitaire taken worden uitbesteed.

3. PPS: GEEN MONOLITHISCH BEGRIIP

'PPS is een samenwerkingsverband waarin de publieke en de private sector, met behoud van hun eigen identiteit en verantwoordelijkheid, gezamenlijk een project realiseren om meerwaarde te realiseren, en dit op basis van een heldere taak- en risico-verdeling. De meerwaarde kan financieel, maatschappelijk of operationeel zijn. ... PPS biedt de mogelijkheid om de overheid en de bedrijven zo te laten samenwerken dat ze elk datgene kunnen doen waarin zij het beste zijn. Centraal staat dan ook de idee van een winwinsituatie.

...³

Het is duidelijk dat deze definitie veel zegt over de finaliteit van PPS maar niets over de vormelijke varianten die er 'op de markt' zijn. Het zou ons te ver leiden om daarover uit te wijden. Belangrijk in de context van deze bijdrage is te verwijzen naar de variant die binnen het gevangeniswezen momenteel gehanteerd wordt en die onder het concept 'Design, Build, Finance, Maintenance and Operate' (DBFM(O)) valt.

² Dit betreft een dienst die werd opgericht conform de bepalingen van artikelen 141 en 142 van de Programawet van 30 december 2001 en die belast is met 'het aanbod inzake en de organisatie van de arbeid van de gedetineerden en met ondersteunende opdrachten die betrekking hebben op het functioneren van de gevangenissen', ter vervanging van de Wet van 30 april 1931 'tot inrichting van den gevangenisarbeid'.

³ Deze definitie is afkomstig van het Vlaamse Kenniscentrum en werd gebruikt omdat in deze regio specifieke regelgeving daaromtrent werd ontwikkeld (Decreet van 18 juli 2003 betreffende publiek-private samenwerking, BS 19 september 2003). Op federaal vlak zijn er slechts enkele artikelen terug te vinden in de wetgeving op de openbare aanbestedingen die naar PPS-constructies verwijzen.

De 'O' van 'Operate' wordt hier tussen haakjes geplaatst omdat het uitbesteden van de kerntaken van de penitentiaire sector niet tot de scope van de bestaande en geplande DB-FM-overeenkomsten⁴ behoort. Er zijn evenmin signalen aanwezig dat 'volledig geprivatiseerde gevangenissen', waarbij ook opdrachten van 'bewaking en bejegening' zouden uitbesteed worden, in het verschiet liggen⁵. Wat de geïnterneerdenzorg betreft, is dit binnen een andere variant van PPS wel degelijk het geval (zie infra).

In de praktijk betekent dit dat de private sector zich inschrijft⁶ voor:

- het ontwerpen (Design),
- het bouwen (Build),
- het financieren (Finance) en
- het verlenen van facilitaire diensten en het verzekeren van het onderhoud (Maintenance)

van gevangenissen voor een periode van 25 jaar. Na die periode wordt het gebouw overgedragen aan de overheid (i.c. aan de Regie der gebouwen als centrale beheerder van de gebouwen van de Federale Overheidsdiensten).

Dit houdt dus in principe in dat de overheid in dergelijke projecten geen kosten draagt zolang de gevangenis haar niet 'ter beschikking' is gesteld (wat men klassiek de 'voorlopige oplevering' noemt). Vanaf dan draagt de overheid gedurende de hele duurtijd van het project, i.c. 25 jaar, de kosten voor enerzijds een terbeschikkingvergoeding en anderzijds de vergoedingen voor de uitbestede diensten (onderhoudsactiviteiten en facilitaire diensten). Wat de uitbestede diensten betreft, bedraagt de duurtijd van de overeenkomst evenwel maar 5 jaar en bestaat de mogelijkheid deze niet te verlengen.

4. MASTERPLANNEN

PPS in de penitentiaire sector heeft een boost gekregen door de lancering en uitvoering van de Masterplannen 2008-2012-2016 m.b.t. de uitbreiding van de capaciteit van het penitentiair park.

Naast recuperatie van verloren gegane capaciteit en uitbreidingen van de capaciteit op bestaande sites, was het ook de bedoeling om zowel bijkomende capaciteit te creëren (om de problematiek van de overbevolking aan te pakken) als inrichtingen te bouwen die achteraf moeten toelaten (te) sterk verouderde gevangenissen te sluiten. Een op het eerste gezicht louter expansionistisch bouwbeleid zal dus op termijn 'gemilderd' worden door het afstoten van deze verouderde inrichtingen⁷.

⁴ Betreft de overeenkomsten waarin de bepalingen zijn vastgelegd van de principes van de samenwerking tussen de publieke en private partners zoals die uit de definitie van het begrip PPS moeten blijken.

⁵ Het Justitieplan van de minister van Justitie (18 maart 2015, http://justitie.belgium.be/nl/binaries/Plan%20justitie_18maart_NL_tcm265-264636.pdf) laat zelfs uitschijnen dat zal onderzocht worden in welke mate de 'geprivatiseerde' onderhouds- en facilitaire opdrachten uit de lopende overeenkomsten kunnen gelicht worden, zie rubriek IV.1.2. Alternatieve financieringsvormen punt 309, 2° alinea van 'Het Justitieplan'.

⁶ De opdrachten voor de hier bedoelde infrastructuurprojecten maken voorwerp uit van een openbare aanbesteding op Europees niveau conform de bepalingen van de Wet van 24 december 1993 'betreffende de overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten' en meer bepaald artikel 17, §3, 2° dat de grondslag legt voor 'Overheidsopdrachten ingevolge de onderhandelingsprocedure'.

⁷ Deze 'reductionistische fase' wordt ondersteund door legistische initiatieven die de gevangenisbevolking moeten terugdringen, zoals beschreven in 'Het Justitieplan'. De finale capaciteit, als som van plaatsen binnen de gevangenissen alsook binnen de forensisch psychiatrische centra, zal hoe dan ook lager liggen dan deze die 'principeel' door de vorige regeringen beslist was. Wat het 'achteraf' sluiten van verouderde inrichtingen betreft, is het voorbeeld van de Brusselse gevangenissen voldoende gekend, maar ook investeringen in andere inrichtingen worden momenteel beperkt vanuit die optiek.

Zoals reeds gesteld, worden in deze projecten de aspecten D, B, F en M uitbesteed aan private partners en zo goed als geen 'Operating' activiteiten. De enige uitzondering is een beperkte privatisering van bepaalde facilitaire taken waar traditioneel gedetineerden worden bij ingezet (zie infra).

5. EEN GEVAL APART: DE FORENSISCH PSYCHIATRISCHE CENTRA

De Forensisch Psychiatrische Centra (FPC) situeren zich binnen een andere variant van PPS. Waar de bouwfase, de financiering en het onderhoud zich binnen de klassieke werkwijze van de overheid situeren, wordt de eigenlijke corebusiness, met name de zorgverlening aan geïnterneerden, van deze instelling wel degelijk uitbesteed via een concessie⁸. Deze materie verdient wegens haar complexiteit en specificiteit een bijdrage op zich en we gaan er hier dan ook niet dieper op in.⁹

6. OPPORTUNITeiten VAN PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING IN HET DOMEIN VAN DE PENITENTIAIRE STRAFUITVOERING

6.1. *Het infrastructuurproject als veruitwendiging van penologische principes*

Zoals uit de definitie van PPS blijkt, is een belangrijk opzet het zoeken naar meerwaarde door deze samenwerkingsvorm. Deze meerwaarde manifesteert zich op diverse terreinen.

Aan de basis van deze projecten en het daaruit voortvloeiend programma van eisen lag een conceptdocument dat beoogde dat deze projecten in hun globaliteit, en dus ook qua 'architecturale vormgeving', zouden bijdragen tot de uitvoering van de principes waarop de Basiswet¹⁰ is gebaseerd. Het betreft de gekende principes: normalisatie, beperken van detentieschade en het gericht zijn van de uitvoering van de gevangenisstraf op de voorbereiding van de re-integratie.

Dit vertaalt zich verder in de ruime aanwezigheid van faciliteiten die in de klassieke en verouderde gevangenissen in veel mindere mate aanwezig zijn. Bedoeld worden hier: leslokalen, sportfaciliteiten en andere polyvalente ruimten en burelen voor medewerkers, zowel interne als externe (i.c. medewerkers aangetrokken via de Gemeenschappen), die voor de organisatie van deze activiteiten instaan. Ook het totaalconcept van deze inrichtingen, waarin een duidelijk 'fysiek' onderscheid wordt gemaakt tussen de zones waarin gedetineerden leven, werken en aan activiteiten deelnemen, draagt hiertoe bij.

En waar de eerste vier inrichtingen onder deze formule nog nauw aansloten bij het gekende traditionele concept van de steragevangenis, is het project rond het gevangenisdorp van Haren een ver doorgedreven evolutie in het vertalen van penologische concepten in een infrastructuurproject¹¹.

⁸ Deze krijgt vorm in een 'Exploitatieovereenkomst', afgesloten tussen de betrokken overheden enerzijds en de (private) exploitant anderzijds.

⁹ De werking van het nieuwe FPC in Gent wordt in deze rubriek van Panopticon afzonderlijk toegelicht.

¹⁰ Wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, BS 1 februari 2005.

¹¹ Voor meer informatie omtrent de infrastructuurprojecten verwijzen we naar volgende weblink: <http://nieuwegevangnissen.be/nl>

6.2. De (beperkte) bijdrage van de private partner aan de dienstverlening t.a.v. de gedetineerden

Zoals hierboven reeds vermeld, zijn bepaalde facilitaire activiteiten uitbesteed aan de private partner. Het betreft: de bereiding van de maaltijden, de wasserij-activiteiten en een deel van de afvalverwerking en onderhoudsactiviteiten binnen het cellencomplex¹².

Deze privatisering is echter al bij al erg beperkt en de DBFM-overeenkomsten voorzien dat ten eerste gedetineerden tewerkgesteld worden in de keuken en de wasserij onder professioneel toezicht van medewerkers van de private partner en ten tweede, dat de bewaking wordt voorzien door gevangenispersoneel tewerkgesteld door de overheid en ten derde dat de tewerkstelling van de gedetineerden kadert in een 'gerichte en specifieke opleiding ... (erkende certificering voor de opleiding)¹³' waardoor de private partner ook bijdraagt aan de voorbereiding van de re-integratie van de gedetineerden.

En ook al is dat op zich een positief gegeven, het is evenmin revolutionair omdat opleidingsactiviteiten in klassieke strafinrichtingen sinds lang ook door externe instanties georganiseerd worden. Dit situeert zich weliswaar in de context van het decreet Hulp- en Dienstverlening aan gedetineerden¹⁴, maar impliceert niet dat alle personen/diensten die via dat circuit in gevangenissen actief zijn, per definitie medewerkers van andere overheidsdiensten of door hen gesubsidieerde vzw's zouden zijn. Wat betreft de organisatie van tewerkstellingsactiviteiten is het betrekken van private ondernemingen trouwens een substantieel gegeven.

7. Risico's

Het zou een eenzijdige benadering zijn om te stellen dat PPS in de penitentiaire context, hoe beperkt de impact ervan op het detentiebeheer ook is, risicovrij zou zijn.

7.1. Impact op het management

De intense aanwezigheid van medewerkers van de private partners zal deel moeten uitmaken van het lokale HR-management in de gevangenissen. Het gevangenispersoneel zal hen als collega's moeten zien, die ook maximaal in staat moeten gesteld worden om hun contractueel vastgelegde opdrachten uit te voeren. En de inzet van eigen personeel zal deels moeten afgestemd worden met de aanwezigheid van het extern privaat personeel.

De aanwezigheid van private partners, met een eigen 'facility-management', impliceert niet dat de autoriteit van de overheid in vraag gesteld wordt of dat het management van een PPS-gevangenis een vorm van gedeeld beheer zou inhouden. We kunnen wel spreken van een 'gemengd beheer'. Volgend citaat laat over de soevereine autoriteit van de overheid geen twijfel bestaan (DEFRAUX, 2013):

¹² Zie hiervoor Bijlage 6 van het Programma van eisen (1.1 Performantiebestek – C – Facilitaire diensten en Onderhoud), Bulletin der Aanbestedingen van 24 juni 2009, p. 16615 e.v. (Gevangenis 'Antwerpen', maar betreft in feite de gevangenis van Beveren).

¹³ Eisen vastgelegd in Bijlage 6 van het Programma van eisen (1.1 Performantiebestek – A – Functionele specificaties).

¹⁴ In het Decreet van 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden wordt in artikel 2.1° verwezen naar 'actoren' als 'organisaties die ... hulp- en dienstverlening aanbieden in de gevangenissen'. Deze omschrijving sluit het privaat statuut van deze actoren niet uit en in de context van de tewerkstelling, maar evenzeer in andere, minder frequente initiatieven, merken wij ook de aanwezigheid van soortgelijke actoren op. Anders gezegd, naast door de overheden gesubsidieerde organisaties, kunnen ook privaatrechtelijke organisaties hierbij betrokken worden.

‘ Les établissements pénitentiaires, dont la gestion est en partie déléguée, sont dits ‘à gestion mixte’ car leur gestion mêle au quotidien acteurs publics et privés. Il s’agit toutefois de ne pas se méprendre sur le sens de cette expression qui pourrait laisser supposer que la nature de la direction est bicéphale. Or, il n’en est absolument rien puisque, quel que soit le type de gestion (directe ou déléguée) de l’établissement, le chef d’établissement demeure l’unique responsable de la structure ... Pour résumer, il y a deux hiérarchies mais un seul directeur, le chef d’établissement : les acteurs privés, en tant que groupe, sont subordonnés à l’Administration pénitentiaire. ’

Bepalingen uit de DBFM-overeenkomsten die deze ‘ondergeschikte’ positie van de private partner aangeven, zijn bijvoorbeeld: de verplichting zich te houden aan de veiligheidsvoorschriften van de gevangenis, de verplichting zijn onderhoudsplanung ter acceptatie aan de publieke partner voor te leggen, idem wat betreft het facilitair plan en de voorafgaande toestemming van de publieke partner wat betreft de identiteit van de medewerkers van de private partner en diens onderaannemers¹⁵.

7.2. Het primaat van de veiligheid

Het betrekken van externe actoren bij de invulling van het detentiebeheer is ook vanuit een andere invalshoek in de klassieke gevangenissen niet altijd rimpelloos verlopen. Detentiebeheer wordt sinds mensenheugenis beschouwd als de combinatie van de aspecten bewaken en bejegenen maar het securitaire klimaat waarin wij momenteel leven, draagt niet echt bij tot een correcte balans tussen beide aspecten. Het aspect ‘veiligheid’ is dermate dominant aanwezig in het discours omtrent het penitentiair beleid dat ze een copernicaanse omwenteling, waarbij niet steeds alle andere activiteiten voortdurend daaraan ondergeschikt worden gesteld, niet echt bevordert. Te lang en al te veel is argwanend gekeken naar de ‘vreemde’ actoren binnen de gevangensmuren. Het hobbelig parcours van de implementatie van de geregionaliseerde hulp- en dienstverlening aan gedetineerden is daar een voorbeeld van¹⁶.

En dat ‘primaat van de veiligheid’ zou zich ook binnen PPS-gevangenissen op diverse, ongewenste wijzen kunnen manifesteren. Het bemoeilijken van de uitvoering van de opdrachten die tot het takenpakket van de private partner behoren, riskeert een impact te hebben op de naleving van contractuele verplichtingen van de overheid t.a.v. de private partner en, zoals steeds in een contractuele omgeving, bijkomende kosten te genereren. Concreter gezegd: het te pas en te onpas blokkeren van de interne mobiliteit van de medewerkers van de private partners ingevolge een manier van toepassen van de veiligheidsprocedures, kan de private partner in de onmogelijkheid stellen om een herstelverplichting uit te voeren. Daardoor kan het initieel te herstellen defect groter worden en de private partner voor bijkomende/onvoorziene kosten plaatsen. Niet alleen is dit niet aangewezen in een tijdperk van budgettaire beperkingen maar evenzeer bedreigt dit de potentiële financiële meerwaarde van PPS-projecten¹⁷.

Een laatste bemerking, maar deze is niet typisch voor een PPS-project, betreft de impact van de (nieuwe en *state of the art*) technologieën¹⁸ op het leefklimaat in het algemeen en

¹⁵ Zoals beschreven in de DBFM-overeenkomsten.

¹⁶ Zie bv. HELLEMANS A., AERTSEN I. & GOETHALS J. (2008) (i.h.b Deel III, punt 8).

¹⁷ Uit een eigen, weliswaar summiere vergelijking van de kosten van de facilitaire diensten tussen een gevangenis onder klassiek beheer en deze onder DBFM-contract, blijkt dat PPS inderdaad voor een aantal aspecten financieel voordeliger is.

¹⁸ Het betreft hier zowel technologieën gerelateerd aan de constructie, het functioneren en het onderhoud van het gebouw (vnl. de duurzame technologieën) als de veiligheidsapparatuur.

de dynamische veiligheid in het bijzonder. De PPS-projecten stelden immers hoge eisen aan de kwaliteit van de gebruikte materialen en technologieën, niet in het minste aan deze die moeten bijdragen tot de veiligheid¹⁹. Het is wellicht een pervers neveneffect van de oudere en 'versleten' inrichtingen dat hun toestand de kwaliteit van de relaties tussen gedetineerden en personeelsleden dikwijls positief beïnvloedt. De trieste leefomstandigheden van de ene zijn immers ook de trieste werkomstandigheden van de andere en het zoeken naar een gezamenlijke overlevingsstrategie intensifieert dan al gauw het contact tussen gedetineerden en personeel wat het humaniseringsproces bevordert. Een te groot tot blind vertrouwen in technologie die de veiligheidszorg overneemt, zou deze trend wel eens kunnen keren.

Eenzelfde risico stelt zich eveneens door de uitgebreide aanwezigheid van faciliteiten binnen de cel (gaande van sanitaire uitrustingen tot en met multimediatplatformen via de welke zelfs e-learning kan aangeboden worden). Het betreft technologieën die gedetineerden ook (zullen) toelaten om een stuk mobiliteit binnen de inrichtingen zelf te organiseren en niet langer voor alles en nog wat afhankelijk te zijn van het (bewakings)personeel. Dit alles is op zich vanzelfsprekend een positief gegeven maar de tijd zal uitwijzen of dit het personeel niet juist minder prikkels geeft om in contact te blijven met die gedetineerden. En laat nu juist deze contacten wezenlijke elementen zijn van de kwaliteit van leven en werken in de gevangenissen. Het belang van de dynamische veiligheid in de gevangenissen kan niet genoeg onderstreept worden en een gezonde achterdocht in het overmatig vertrouwen op technologische middelen is dan ook gerechtvaardigd. Overmatig geloof in die technologie kan er immers toe leiden dat er ingeleverd zou worden op de kwaliteit van de relatie tussen het penitentiair personeel en de gedetineerden, fenomeen dat dominant en decisief is voor wat de kwaliteit van het leven en werken in de gevangenis betreft enerzijds en dat de voedingsbodem vormt die binnen de penitentiaire inrichtingen moet gecreëerd worden om de gedetineerden maximaal te stimuleren en ondersteunen in het voorbereiden van hun maatschappelijke re-integratie anderzijds²⁰.

8. CONCLUSIE

Om te kunnen oordelen of de introductie van PPS een meerwaarde biedt voor de ontwikkeling van het penitentiair beleid, is het nog veel te vroeg. De ervaringen in slechts een drietal inrichtingen zijn in de tijd te beperkt en tevens moet men abstractie kunnen maken van de kinderziekten en het leergeld dat men betaalt bij het opstarten van nieuwe initiatieven en werkwijzen. Ook buitenlandse evaluaties geven met de evolutie van de tijd steeds genuanceerdere beelden weer over dergelijke constructies daar waar bij aanvang argwaan en ongerustheid de toon zette.

Die 'sfeer van ongerustheid' was ook de slotvraag (of beter de 'hamvraag') uit een boek omtrent privatisering van het gevangeniswezen uit 1992 (BEYENS, SNACKEN & ELIAERTS, 1992), dat gelet de stilstand tussen toen en 2013, het jaar waarin de eerste PPS-inrichting haar deuren opende, nog steeds actualiteitswaarde heeft: 'heeft de overheid de omweg van de privatisering nodig om tegemoet te komen aan de bovengenoemde voorwaarden?' En

¹⁹ Het opzet hiervan is er zich van te verzekeren over gebouwen en installaties te kunnen beschikken die duurzaam zijn en te waarborgen dat na afloop van de overeenkomsten (dus na 25 jaar) nog steeds functioneel en goed werkende infrastructuur aan de overheid wordt overgedragen.

²⁰ Zie de omvangrijke literatuur omtrent wat Alison LIEBLING 'the moral performance' van de gevangenissen noemt, alsook: BEYENS, K. (2015); BEYENS, K., DEVRESSE, M.-S. & GILBERT, E. (2011) (Rapport van de werkzaamheden binnen een project van de Koning Boudewijnstichting ter voorbereiding van de ontwikkeling van het concept van het toekomstige gevangenisdorp van Haren en dat tevens verwijst naar het belang van dynamische veiligheid in een infrastructureel modern penitentiaire infrastructuur); VAN ZYL SMIT, D. & SNACKEN, S. (2009).

deze voorwaarden betroffen: een verhoogde levensstandaard (op materieel en regimematig vlak), ingepast in een reductionistisch beleid en mits voldoende investering in menselijk kapitaal.

De omweg was inderdaad onvermijdelijk. Het getalm van de overheid om op een adequate wijze te reageren op de chronische ziekte van de overbevolking resulteerde uiteindelijk in een *sense of urgency* die haar ertoe uitdaagde om binnen een relatief kort tijdsbestek het penitentiair park ingrijpend te 'verbouwen'. En de piste van de PPS bleek dan de enig mogelijke te zijn om dit te realiseren, in het bijzonder wat betreft de snelheid van de realisatie van de projecten als de impact op de begroting en de overheidsschuld.

Wat de randvoorwaarden betreft, durven we te stellen dat ze er zijn of er kunnen zijn. De levensstandaard in de PPS-inrichtingen is vanzelfsprekend van een betere kwaliteit. Het gegeven dat het gevangenismanagement en haar medewerkers ontlast worden van de besognes van bepaalde logistieke opdrachten is evenzeer een realistische verwachting. Maar het heroriënteren van de 'vrijgekomen tijd' naar het versterken van de contacten met de gedetineerden en het intensiever werk maken van het uitwerken van op re-integratiegerichte programma's die recidive moeten verminderen en een reductionistisch beleid inzake gevangenscapaciteit faciliteren, vormen een inspanningsverbintenis van de overheid die onvermijdelijk is, wil men het Belgische gevangenisbeleid de 21ste eeuw binnenloodsen. Anders gezegd: het beschikken over moderne infrastructuur moet de overheid uitdagen om, bij afwezigheid van het excuus van de verouderde, aftandse gebouwen, wel degelijk werk te maken van de realisatie van de principes van de Basiswet.

Of PPS er dan bovendien in slaagt om de meerwaarden te creëren zoals gedefinieerd, zal uit langduriger en grondiger onderzoek en evaluaties moeten blijken.

REFERENTIES

- BEYENS K., SNACKEN, S. & ELIAERTS, C. (1992). *Privatisering van gevangenissen*. Brussel: VUBPRESS.
- BEYENS K., DEVRESSE M.-S. & GILBERT E. (2011). *Werken en leven in de gevangenis: de gebruikers aan het woord. Verslag van rondetafelgesprekken over de architecturale noden van de nieuwe gevangenissen*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- BEYENS, K. (2015). PrisonCloud. Een ICT platform voor de Belgische gevangenissen. *Panopticon*, 36(2), 122-126.
- DEFRAUX, C. (2013). *La gestion déléguée des établissements pénitentiaires: De l'amélioration du contrôle du partenaire privé à la redéfinition du rôle du chef d'établissement*. Paris: ENAP – Direction de la Recherche et de la Documentation.
- HELLEMANS A., AERTSEN I. & GOETHALS J. (2008). *Externe evaluatie strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Leuven: KU Leuven, Leuven Instituut voor Criminologie.
- VAN ZYL SMIT, D. & SNACKEN, S. (2009). *Principles of European Prison Law and Policy, Penology and Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.